

Українська Держава і країни Четверного союзу: основні напрямки взаємовідносин

Після державного перевороту в спадок П.Скоропадському залишилися складні проблеми взаємовідносин з країнами Четверного союзу, які не змогла свого часу вирішити Центральна Рада. Вони полягали у суттєвій різниці позиції України й Центральних держав щодо розрахунків за надану їй воєнну допомогу. Економічна політика Німеччини та Австро-Угорщини на українських землях зводилась до трьох основних напрямків: вивезення з України якнайбільшої кількості сировини і предметів стратегічного значення; завоювання на українському ринку міцних позицій; досягнення власного позитивного платіжного балансу¹.

У кінці березня 1918 р. загострилися взаємовідносини керівництва УНР з командуванням окупаційних військ. Однією з причин ускладнення стосунків стало обмеження українським урядом переліку товарів, які німецькі та австро-угорські війська могли вивозити з України². Протиріччя між УНР та країнами Четверного союзу мав вирішити економічний договір від 23 квітня 1918 р. Згідно з його пунктами українська сторона повинна була поставити в Німеччину та Австро-Угорщину до 31 липня 1918 р. 60 млн. пудів хліба, а до 30 червня того ж року — 2,7 млн. пудів великої рогатої худоби у живій вазі, 400 млн. штук яєць, 900 вагонів спеціальних сортів дерева, 37,5 млн. пудів залізної руди та багато інших товарів³.

Виконувати ж цей тяжкий для України договір змушений був після державного перевороту П.Скоропадський та його уряд. З перших днів приходу до влади гетьман надає значної уваги захисту зруйнованої української економіки від зовнішньоекономічної експансії Німеччини та Австро-Угорщини. Розв'язання цього завдання вимагало від керівництва Української Держави надзвичайно тактичної поведінки. А вже в травні 1918 р. гетьманський режим ще не мав реальної влади в Україні і знаходився в цілковитій залежності від німецьких генералів. Тому П.Скоропадський та Рада міністрів вирішили використати численні заходи законодавчого та договірного характеру — статті договорів та митних тарифів. Опираючись на згаданий митний статут, уряд приймає рішення про заборону вивозу з України гуми та гумових виробів, міді, алюмінію, нікелю, кобальту, кадмію, вісмуту, цинку, ртуті та виробів з названих металів і їх лому. Заборонено експорт технічних масел, сірки, сурика та соди, кормової патоки й етилового спирту. Було заборонено вивозити з України також мед, рафінадну патоку, шкіряні вироби, золото, платину, олово, свинець та вироби з них. Для експорту цукру, спирту та вугілля міністерство торгівлі та промисловості видавало спеціальний дозвіл⁴. У червні 1918 р. до списку заборонених для вивозу товарів внесено мило, каніфоль, свинець та коркове дерево. Значні обмеження вводилися і на вивіз тютюну. П.Скоропадський намагався обмежити свою відповідальність за виконання взятих керівництвом УНР зобов'язань. Тому гетьман погоджується на діяльність в Українській Державі економічних організацій Німеччини та Австро-Угорщини. На них мав лягти основний тягар виконання названих економічних договорів та угод. Продовольчі товари та сировину вони повинні були закуповувати на ринках України за вільними цінами.

Особливе місце серед них займали німецькі економічні організації, які знаходилися під контролем «Імперського господарського бюро при німецькій делегації на Україні». Ця організація підпорядковувалася представникам воєнного міністерства Німеччини, командуванню Київської групи армій та цивільним центральним відомствам цієї держави. Панівне становище в керівних органах бюро належало воєнному міністерству Німеччини. Його інтереси в Україні представляв майор Мехеліс.

Бюро контролювало фінансову й торговельну політику німецьких економічних організацій в Україні. Другим важливим напрямком його діяльності була підготовка та підписання договорів між урядами Німеччини й Української Держави. Німецькі економічні організації підпорядковувалися імперському господарському бюро по двох основних напрямках: з питань господарсько-технічних і господарсько-політичних. Під загальним контролем бюро з господарсько-технічних питань знаходилися такі організації: Господарська централь (бюро по закупівлі продовольства); Централь сировини (бюро по закупівлі сировини); Вивізне товариство; Центральна каса; Експедиційна контора; Бюро по конкретному товарообміну; Бюро по паливу та мастилах; Вугільне бюро. З господарсько-політичних питань Імперському господарському бюро були підпорядковані: Залізничне бюро; Бюро з промислових питань при Промисловому Союзі; Бюро з фінансових питань; Бюро по видобутку руди⁵.

Найбільш впливовими серед названих організацій були Господарська централь (бюро по закупівлі продовольства), Централь сировини (бюро по закупівлі сировини) та Вивізне товариство. Це підтверджує не тільки чималий штат персоналу, а й значні торгово-закупівельні операції, проведені ними в Україні. Разом з Центральною касою та Експедиційною конторою вони обслуговували потреби не тільки Німеччини, але й Австро-Угорщини.

Панівне ж становище серед економічних організацій Центральних держав в Україні займало Бюро по закупівлі сировини. Воно було органом німецького військового командування і одночасно підпорядковувалося «Імперському господарському бюро». Централь сировини координувала дії одинадцяти німецьких й австро-угорських закупівельних синдикатів та організацій.

На чолі цього бюро стояв капітан Клейнов — колишній білостокський фабрикант, який добре знав економічні можливості України та Росії. В бюро по закупівлі сировини працювало понад 2000 співробітників, що дозволило цій організації досконало вивчити український ринок. Завдяки діяльності керівництва Централі сировини командування Київської групи армій почало видавати секретні котировки цін, вище яких економічні організації не могли закуповувати товари на українських землях.

Така закупівельна діяльність Центральних країн в Українській Державі призвела до того, що вітчизняна промисловість втратила значну кількість сировини, яка конче була необхідна для відновлення її роботи. Гетьманський уряд намагався покращити становище української промисловості. Він добився згоди «імперського господарського бюро...» закупити великі запаси інешагіського майна, яке згідно з Брестським мирним договором мало перейти до Німеччини як воєнна здобич. Після державного перевороту П. Скоропадський домігся, щоб власність колишнього російського воєнного відомства, земського та міського союзів була розділена між Австро-Угорщиною, Німеччиною й Україною. Для опікування своєю частиною він створив Управління уповноваженого по ліквідації організації воєнного часу. В червні Українська Держава запропонувала продати свою частину німцям по курсу 1 марка = 90 копійок. Це була ностулка Ради міністрів взаємн на згоду німців купувати воєнне майно. Адае за договором від 23 квітня 1918 р. при торгових операціях до 15 червня поточного року встановлювалися такі курси: 1 марка = 75 коп., а 1 крона = 50 копійок.

Особливий інтерес для країн Четверного союзу становили продовольчі ресурси України. Для закупки українського продовольства Німеччина та Австро-Угорщина створили у Києві Господарську централь (бюро по закупівлі продовольства). Керівництво Української Держави мало поділити всі продовольчі запаси на три великі групи: 1) товари заборонені до вивозу; 2) товари, вивіз яких можливий за спеціальним дозволом; 3) вільний вивіз. Перша група тривалий час не була чітко визначена гетьманським урядом. До другої групи віднесли зерно та хлібопродукти. Згідно з договором від 23 квітня 1918 р. їх мали продавати Центральним державам представники міністерства продовольчих справ по твердих цінах. Згодом до цієї категорії внесли також яйця.

З серпня Рада міністрів прагне зацікавити селян продавати хліб державі, а не економічним організаціям Німеччини та Австро-Угорщини. Першим кроком в реалізації цих намірів стало встановлення різних норм відсоткового збору на продане продовольство. 24 вересня 1918 р. гетьманський уряд ухвалив постанову про встановлення нових норм відсоткового збору з промислової худоби та птиці. В ній передбачали ряд пільг для тих, хто реалізовував свою продукцію на внутрішньому ринку.

Значним впливом серед економічних організацій Центральних держав в Україні користувалося Залізничне бюро. Воно контролювало використання транспорту Німеччини та Австро-Угорщини в Україні, а також захист їх інтересів з усіх транспортних питань. Бюро надавало технічну допомогу Українській Державі у відновленні роботи залізниць. У травні-червні 1918 р. бюро забезпечувало регулярне залізничне сполучення між Україною та Радянською Росією. Воно також надавало допомогу у відбудові інженерних споруд Української Держави та перевезенні пошти. Другим напрямком допомоги гетьманському уряду стало консультування апарату міністерства шляхів. Саме завдяки порадам бюро, роботі німецьких машиністів й штрейхбрехерів П. Скоропадському вдалося подолати страйки залізничників України. Залізничне бюро допомагало встановлювати тарифи та швидк перевезень при обміні вагонами Української держави з сусідніми країнами, а також становленню санітарної служби на українських залізницях. Воно займалося й налагодженням статистики товарообміну Гетьманату з Німеччиною та Австро-Угорщиною.

Бюро по паливу і мастиках опікувалося постачанням для транспорту держав Четверного союзу на українських землях вугілля, дров та нафтопродуктів. З квітня 1918 р. бюро взяло під свій контроль забезпечення українських залізниць енергоносіями. Тільки в червні 1918 р. гетьманському уряду вдалося перебрати в свої руки ці питання. Поряд з названою організацією на території України діяло Вугільне бюро. Його штаб-квартира знаходилась у Харкові. Головним завданням бюро стало сприяння відновленню роботи шахт Донбасу і забезпечення українським вугіллям залізничного транспорту Центральних держав в Україні. Воно надавало допомогу Раді міністрів в підготовці законодавчих актів, а місцевим органам влади у регулюванні заробітної плати, в охороні шахт та нааанні транспорту для вивозу вугілля. Через цю економічну організацію йшли інвестиції у відбудову шахт Донбасу.

В 1918 р. аспірація УНР дала добро на утворення трьох організацій, які мали займатися постачанням продовольства з України в Німеччину та Австро-Угорщину: Господарчого бюро, Ради у справах зовнішньої торгівлі й Української продовольчої ради. Передбачалося, що вони будуть сформовані на паритетних засадах з представників трьох держав. Але їх так і не створили. Спочатку П. Скоропадський відтатував заснування цих органів, а згодом німецька сторона перестала нааолгатися на цьому. Гетьман прагнув об'єднати вільні німців на державні установи України. Тому за його правління не було засновано жодної україно-німецької організації, яка б контролювала економічну політику Української Держави.

З другої половини травня 1918 р. перед П. Скоропадським остро постає завдання вироблення чіткої концепції зовнішньої й внутрішньої політики Української Держави. Ці функції були покладені на міністерство торгівлі та промисловості, яке очолював С. Гутник. Прерогативою цього відомства вважалося визначення пріоритетів та здійснення зовнішньої торгівлі, однак тривалий час в цю справу втручалося Міністерство продовольчих справ. Часто дії міністерств були не узгоджені, що завдало значних збитків Гетьманату. Одночасно надзвичайними пільгами користувалася «Протофіс», що знаходив цілковиту підтримку у гетьманських міністрах. Міністерство шляхів та воєнне міністерство закуповували за кордоном товари та матеріали, які можна було придбати в Україні. Поряд з цим, Міністерство продовольчих справ, користуючись бездіяльністю в цій галузі С. Гутника, сконцентрувало у своїх руках питання зовнішньої торгівлі. Чиновники цього відомства видавали дозволи на вивіз за кордон цукру та продовольства, отримуючи за це значні хабари. Тільки втручання П. Скоропадського та зміна апарату Міністерства продовольчих справ дали можливість навести у цій справі певний порядок.

Іншим важливим завданням стало чітке визначення органу, який би контролював зовнішньоекономічну діяльність Гетьманату. Це за часів Центральної Ради створили Державну палату торгу, яка мала займатися цими питаннями. Після державного перевороту вона отримала нову назву «Центральне бюро з зовнішнього товарообміну». Але вже в травні бюро підпорядкували департаменту зовнішньої торгівлі при Міністерстві торгівлі та промисловості, який сконцентрував в своїх руках вироблення та реалізацію зовнішньоекономічної політики Української Держави. Директором департаменту призначили Ф. Корольова, а віце-директором — О. Андерсеина. Робота цього відомства зосеред-

жувалася на таких основних напрямках: обмеження масового експорту з України товарів і сировини військовими та економічними організаціями Центральної держав; перегляд норм обмежень на вивіз з Гетьманату різної продукції; визначення тарифів й сприяння діяльності митниць; створення закупівельних організацій; підготовка і підписання торгових договорів з сусідніми державами.

Першим важливим завданням департаменту стала підготовка пропозицій для Ради міністрів про обмеження впливу Німеччини на українську економіку. Адже особливості німецької економічної політики в Україні було створення ряду монополійних об'єднань, яким передавалося право вивозу і ввозу товарів. Українські господарські органи могли заключати торгові угоди тільки з ними. Одним з таких організацій було Товариство для вивозу товарів, або, як його ще називали, — Вивізне товариство. Керівництво товариства знаходилося в Берліні. Інтереси цієї організації в Україні представляв підприємець Литвин, який за підтримки німецьких генералів домігся підписання з урядом УНР ряду договорів. Один з них передбачав поставку пługів для України, їх перша партія надійшла українському замовнику вже після державного перевороту. Рада міністрів захищавилася цією угодою. Адже ціни на німецький товар були в 5-10 разів вищі, ніж аналогічна вітчизняна продукція. Вивізне товариство вимагало від гетьманського уряду оплати не тільки цієї поставки, а й усіх транспортних витрат. Його домагання підтримало окупаційне командування. Рада міністрів намагалася владнати конфлікт за допомогою торгової палати Німеччини. Однак та залишилася без відповіді апеляції гетьманських міністрів. В цій ситуації П.Скоропадський заборонив державним службовцям та підприємцям підписувати нові торговельні договори з названим товариством, доки сторони не владнають спірні питання. Принципова позиція П.Скоропадського та його уряду змусила німців замінити свого представника та шукати певного компромісу з керівництвом Гетьманату¹².

У червні 1918 р. остаточно впорядковано питання вивозу з України товарів. Чітко визначено прикордонні пункти передачі експортної продукції представникам Центральної держав: Німецькі та австро-угорські економічні організації змушені були вивозити закуплені в Україні товари через такі митниці: Підволочиськ, Броди, Голоби, Маневичі, Новосілля, Одеса-порт та Миколаїв-порт. Поряд з цим, конкретизовано права і обов'язки комісарів, які отримали дозвіл на необмежений термін затримувати вантаж, або конфіскувати його при виявленні тих чи інших порушень¹³.

Виконання комісарами міністерства торгівлі та промисловості при митницях своїх повноважень призвело до того, що представники окупаційного командування почали їх арештовувати за затримку воєнних товарів. У відповідь на це українська сторона вдалася до тимчасового закриття митниць, оформлення протоколів порушень і направлення їх німецькому та австро-угорському командуванню. До цієї справи залучилося й посольство Української Держави в Німеччині, яке засипало керівництво цієї країни протестами¹⁴. Ту ж кількість товарів, що окупанти силою вивезли з України, гетьманський уряд вносив у фактичне виконання умов торгового договору. Завершення ж формування залізничної варті та зміцнення влади П.Скоропадського створило не тільки надійний захист українським митницям, але й змусило німецькі війська припинити закупівлю великої рогатої худоби і відправку її в Німеччину¹⁵. Починаючи з липня 1918 р., німці централізовано закуповували велику рогату худобу тільки для потреб Київської групи армій. Негативно впливало на фінансовий стан України те, що на українських землях вільно курсували німецька та австро-угорська валюти. Особливо гострим було питання їх курсу до вітчизняного карбованця. Ще в квітні 1918 р. Україно-Німецько-Австрійська фінансова комісія встановила правила обігу валют Німеччини й Австро-Угорщини в Україні. Цей орган встановив їх твердий курс стосовно української грошової одиниці. За ним війська Центральної держав на території України здійснювали оплату за поштово-телеграфні та залізничні зносини й проводили безпосередній обмін монополіями товарами між державами. Твердий курс мав такий вигляд: 1 марка = 75 копійок, 1 крона = 50 копійок. Термін його дії визначили до 15 червня 1918 р. У всіх інших торгових операціях встановлювався вільний курс¹⁶.

Після державного перевороту в Україні командування німецьких та австро-угорських військ почало порушувати досягнуті домовленості й саме намагалася встановити курс своїх валют. Напротивагу цим діям гетьманський уряд визначив курс вільного обміну валют Німеччини та Австро-Угорщини в Українській Державі. Згідно з вказівками Державного банку було встановлено таке співвідношення: 1 марка = 66,6 копійок, 1 крона = 44,4 копійок. Державним та фінансовим установам було дано розпорядження суворо дотримуватися цього курсу.

Командування окупаційних військ негативно зустріло таку постанову Державного банку України. Воно й надалі намагалася самостійно визначати курс своїх валют. Зокрема, австро-угорське в червні 1918 р. встановило, що 100 «царських» рублів = 180 кронам, а 100 «керенок» = 160 кронам. Німці ж призначили такий курс: 1 царський рубль = 1 марка, 1 керенка = 1 марка, 1 український карбованець = 1 марка 33,1 пфенінгів. Керенки по 20 і 40 рублів взагалі не приймалися до обміну. Поряд з цим, намагалися впровадити в обіг грошову одиницю окупаційного командування «німецький рубль» (острубль). 1 острубль = 2 російських рублі.

У відповідь на ці дії німців та австро-угорців міністерство фінансів Гетьманату 29 травня 1918 р. заборонило обмін та обіг на території України острублів. Крім того, всі державні та фінансові установи Української Держави отримали розпорядження під час обміну валют дотримуватися вільного курсу¹⁷.

В травні-червні 1918 р. фактично розпочалася фінансова війна між гетьманським урядом та командуванням окупаційних військ. Німецькі та австро-угорські офіцери заарештовували тих українських банкірів та працівників торговельних установ, які відмовлялися приймати до оплати та обмінювати валюти цих держав за завищеним курсом. Поряд з цим представники Київської групи армій відмовлялися сплачувати податки та акцизні збори за вільним курсом. У відповідь на такі дії німців та австрійців керівництво Гетьманату засипало уряди Центральної держав скаргами та протестами. Крім того, воно тимчасово припинило розрахунки по торговельним операціям з Німеччиною та Австро-Угорщиною¹⁸.

Вирішити спірні питання між сторонами мала україно-німецько-австрійська фінансова комісія. Після тривалого обговорення було досягнуто домовленості між названими державами про встановлення вільного курсу марок і крон для всіх фінансових операцій. Встановленій же німецькими та австро-угорськими генералами курс зберігався лише для торгівлі між їхніми військовими частинами, що знаходилися на українських землях. Розпорядження ж командуванням окупаційних військ про арешт українських громадян члени комісії визнали як непорозуміння. Ті пункти домовленості лягли в основу фінансової угоди, що була підписана представниками України, Німеччини та Австро-Угорщини 4 липня 1918 р.¹⁹

У початковий період правління П.Скоропадського головним напрямом його дипломатії стало налагодження дружніх відносин з країнами Четверного союзу. І це природно: 450-тисячне окупаційне військо держав Четверного союзу — Німеччини й Австро-Угорщини справляло визначальний вплив на внутрішню і зовнішню політику гетьмана. Особливо важливою справою було налагодження добрих відносин з Німеччиною.

22 травня 1918 р. головнокомандуючий німецькими військами на Україні генерал-фельдмаршал Герман фон Ейхорн видав наказ, яким зобов'язав підлеглих воєначальників сприяти гетьманській владі в її діяльності. Тим часом значна частина депутатів німецького парламенту негативно ставилася до державного перевороту на Україні і гальмувала визнання Німеччиною уряду П.Скоропадського. Новий український посол у Берліні Федір (Теодор) Штейнгель доклав чимало зусиль для виправлення становища. Безпосередні контакти Штейнгеля з німецьким канцлером сприяли тому, що 2 червня Німеччина офіційно визнала Українську Державу. Незабаром це зробили Австро-Угорщина, Болгарія і Туреччина.

З метою налагодження дружніх відносин з урядом Німеччини в перших числах серпня до Берліна прибула українська урядова делегація на чолі з Головою Ради Міністрів Федором Лизогубом. Його візит виявився успішним: на сприятливих для України умовах були вирішені питання торгівлі між двома державами, надання Німеччиною кредиту та ін. Німеччина дала згоду підтримати Українську Державу у вирішенні територіальних суперечок з сусідніми державами.

Однак, частину порушених на переговорах у Берліні проблем Ф. Лизогуб не зміг розв'язати. Серед них — формування української армії та передача захопленого німцями Чорноморського флоту Україні. Ці питання знову поставив Павло Скоропадський під час візиту 4-17 вересня 1918 р. до Німеччини. Зустрічі гетьмана з імператором Вільгельмом II, рейхсканцлером графом Гертлінгом та німецькими генералами виявилися для нього успішними.

У Берліні гетьман обговорював також кримське питання. У квітні 1918 р. Крим був зайнятий німецькими військами, а в травні, за згодою окупаційного командування, тут утворився крайовий уряд на чолі з генералом М.Сулкевичем. Слід наголосити на тому, що німці не допустили до влади представників татарського національного сейму на чолі з Д.Сейдаметом. Тривалий час новий уряд не виявляв активності і тільки 18 червня 1918 р. видав декларацію, яка підкреслювала тимчасовість його влади: «Крайовий уряд ставить своїм завданням оберігати самостійність Кримського півострова аж до з'ясування його становища».

Бездіяльність уряду Сулкевича і його курс на відновлення єдиної і невідомої Росії посилили бажання значної частини населення Криму приєднатися до України. Ці прагнення дістали підтримку уряду Української Держави. Особливою активністю виявив міністр закордонних справ Д.Дорошенко, який ще 30 травня вручив німецькому послу в Києві барону Мумму ноту, в якій доводив важливість приєднання Криму до України. В ноті пропонувалась і форма приєднання Криму — на правах автономної частини.

Однак німці холодно поставилися до пропозиції України. Позиція Німеччини розв'язала руки уряду Сулкевича. Спираючись на татарських федералістів та російських монархістів, він розпочав репресії проти українського населення Криму. За цих умов Скоропадський пішов на ризикований крок — підтримав ідею *Д.Дорошенка про економічну блокаду Криму*. В серпні 1918 р. почалася так звана «митна війна»: припинено всякий рух товарів до Криму. Пропускались тільки продукти для німецьких військових частин, але блокувалося відправлення посилок німецьких солдатів на батьківщину.

Не менш драматично вирішувалася доля Чорноморського флоту, основу якого становили 35 нових кораблів. Після тривалих переговорів Скоропадському вдалося досягти згоди на передачу Німеччиною Українській Державі дредноута-лінкора «Воля» (колишній «Імператор Александр III»), крейсера «Кагул», 11 міноносців, кількох підводних човнів, 7 лінійних кораблів: «Пантелеймон», «Евстафий», «Іван Златоустий», «Ростислав», «Три Святителя», «Синоп», «Юрій Побєдоносєц» та ін. Уряд Української Держави виділив значні кошти для підняття затонулих кораблів на території України, зокрема дредноута «Марія» в районі м.Миколаєва.

Дружні відносини Українській Державі удалося налагодити також з союзницею Німеччини у світовій війні — Болгарією. Чимало зробив для цього болгарський посол в Україні професор Іван Дмитрович Шишманов. Доброзичливе ставлення Шишманова до України пояснювалося, зокрема, і тим, що він ввібрав це почуття від свого учителя — видатного українського вченого і громадського діяча М.П.Драгоманова, який був одружений з його дочкою Людмилою. Шишманов — автор численних розвідок з історії української літератури, в тому числі монографії про Т.Г.Шевченка, дійсний член Наукового Товариства імені Шевченка у Львові. Доброзичливо ставився до України і болгарський цар Фердинанд. Посол України в Болгарії Олександр Шульгін, в свою чергу, також активно сприяв дружнім взаєминам між обома країнами.

Без ускладнень розвивалися дипломатичні відносини України з Туреччиною. Вище зазначалося, що представник УНР в Туреччині М.Г.Левіцький був відкликаний після державного перевороту до Києва. Гетьманський уряд призначив на цю посаду О.О.Кістяківського. Однак у того не було особливого бажання залишати Україну, тому він всіляко зволікав з виїздом, а потім взагалі відмовився від запропонованої посади. Аж наприкінці літа до Туреччини прибув український посол Михайло Суковкін.

Ще з однією державою Четверного союзу — Австро-Угорщиною — дружні стосунки налагодити не вдалося. Особливо непокоїло український уряд те, що парламент Австро-Угорщини тривалий час не ратифікував Брестського мирного договору. В Австро-Угорщині посилювалась пропольська орієнтація, і тому австрійський уряд шукав приводу для невиконання брестської таємної домовленості. Знайти його було не так уже й важко. Так, згідно з протоколом, підписаним 7 лютого 1918 р., Україна зобов'язувалася поставити Австро-Угорщині значну кількість продовольства, а впевненості в тому, що вона зможе виконати цю угоду, не було. Крім того, з вини української сторони було розголошено вищезгадану таємну домовленість між двома державами.

Користуючись цим, австрійський уряд почав домагатися зміни ст. 11 Брестського мирного договору, а саме — пересунення кордону на Холмщині і Підляшші на користь майбутньої польської держави. У відповідь український посол

у Відні А.Яковлів направив австрійському міністрові закордонних справ графу Буріану дві ноти протесту. Це призвело до загострення відносин між країнами.

З метою подолання кризи українська дипломатична місія у Відні на чолі з послом Яковлівим була відкликана 27 червня 1918 р. до Києва. Новим послом призначили В'ячеслава Липинського. Однак і йому не вдалося поліпшити взаємини між Українською Державою і Австро-Угорщиною. Були заблоковані пропозиції українського уряду відкрити консульства у Відні, Будапешті та Львові. Австрійський уряд негативно зустрів приїзд українського військового аташе до Відня.

Тим часом польський уряд робив усе можливе, щоб Австро-Угорщина віддала йому Холмщину. Під тиском польків австрійський уряд заборонив своєму військовому командуванню допустити українських урядовців на зайняті австрійськими військами райони Холмщини і Підляшшя.

Український уряд запропонував негайно скликати змішану комісію для остаточного вирішення питань про кордони та допустити у п'ять холмських повітів, зайнятих австрійськими військами, адміністрацію українського губерньського старости Підляшшя і Холмщини О.Скорописа-Йолтуховського (старости підкорялися тільки повіти, що були зайняті німецькими військами).

Одночасно гетьман запропонував німецьким військам взяти під свій контроль землі, зайняті австрійськими військами, а в листопаді Д.Дорошенко навіть уклав з цього питання угоду з німецьким урядом. Та цим планам не судилося збутися: в Німеччині почалася революція, а у Львові було проголошено Західно-Українську Народну Республіку.

¹ ЦДАВО України, ф.1118, оп.1, спр.35, арк.1-3.

² Там же, оп.2, спр.23, арк.2-8.

³ Там же, оп.1, спр.38, арк.7.

⁴ Там же, спр.37, арк.11-15.

⁵ Там же, спр.35, арк.25-29.

⁶ Там же, спр.37, арк.8.

⁷ Там же, арк.10.

⁸ Державний Вістник. — 1918. — 2 жовтня.

⁹ ЦДАВО України, ф.1118, оп.1, спр.35, арк.27-28.

¹⁰ Там же, арк.30-32.

¹¹ Там же, спр.39, арк.1-10.

¹² Там же, арк.40.

¹³ ЦДАВО України, ф.1118, оп.1, спр.59, арк.5-19.

¹⁴ Там же, спр.35, арк.8.

¹⁵ Там же, спр.59, арк.30-34.

¹⁶ ЦДАВО України, ф.2199, оп.1, спр.25, арк.6-18.

¹⁷ Там же, спр.27, арк.5-10.

¹⁸ Там же, спр.25, арк.10-25.

¹⁹ Там же, арк.61.

Йоханнес Ремі, Віктор Пилипенко

Відносини між Україною та Фінляндією в 1918 р.

Налагодження офіційних дипломатичних відносин Української Держави з іншими країнами, розпочаті Центральною Радою, продовжив уряд гетьмана П.Скоропадського. Особливо ця робота поживилася з літа 1918 р., після того, як 20 травня 1918 р. Міністерство закордонних справ очолив досвідчений державний діяч і політик Д.Дорошенко. Безпосередньо ж завдання організації українських дипломатичних представництв було покладено на другого товариша міністра закордонних справ О.Шульгина.

Пріоритетні напрями зовнішньої політики Української Держави визначалися складністю міжнародної ситуації та внутрішнього становища. Тому головна увага приділялася, насамперед, зміцненню дружніх відносин з країнами Четверного союзу — Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Туреччиною, а також розв'язанню спірних територіальних проблем із сусідніми державами. Міністр закордонних справ Української Держави Д.Дорошенко, зокрема, зазначав: «Відносини до Німеччини були влітку 1918 р. основним питанням не тільки нашої закордонної політики, але й питанням самого нашого існування, як держави. Цей стан залежності від Німеччини був утворений фактом присутності на українській території кільксоттисячної німецької й австро-угорської армії, що прийшла до нас по хліб. Отже справа повільного, без потрясень, виходу з цього стану залежності від чужої військової сили, не пориваючи добрих відносин з державами, що цю силу, як допомогу і порятунок до нас вислали, — це було вісью нашої політики».

Серед інших завдань, які постали перед урядом П.Скоропадського в галузі зовнішньої політики, стало налагодження відносин з державами, які утворилися на території колишньої Російської імперії. Для Української Держави вони були природними союзниками, оскільки для них теж існувала небезпека потрапити під владу більшовицької Росії. Знову пошлемось на Д.Дорошенка: «...Відносини з рандштатами», себто з державами, які повстали на національних територіях, що відділилися від Росії, себто з Польщею, Фінляндією, Литвою, Білоруссю, Доном, Кубанню, Грузією й Кримом определялися здебільшого в залежності від того, чи мала Україна якісь спірні питання у взаємних відносинах, головне питання за спірні території. З усіма ними були зав'язані більш або менш сталі й формальні дипломатичні відносини. Що до Фінляндії, Литви й Грузії питання вирішилося дуже просто: Україна не мала з ними ніяких спірних справ і тому нав'язала дипломатичні відносини, прийняла від Фінляндії й Грузії дипломатичних представників і вислала своїх...», — писав він.

Історія відносин між Українською Державою та Фінляндією досі практично не досліджена в історіографії. В працях загального характеру часто допускаються фактичні неточності та помилки.